

A Lehet Más a Politika (LMP) válasza

Az LMP alkotmánypolitikai koncepciója az Eötvös Károly Intézet *Legyen köztársaság!* című alkotmánypolitikai programjára reflektálva

A 2010. évi országgyűlési választáson kétharmados többséget szerzett politikai pártok a 2011. áprilisában megalkotott Alaptörvénnyel, majd annak átmeneti törvénynek nevezett kiegészítésével teljessé tették az alkotmányosság és a demokratikus jogállam tartalmi garanciáinak lebontását. Ezen a helyzeten az Alaptörvény eddigi öt módosítása még rontani is tudott.

A kialakított közjogi keretek egy centralizált, autoriter vonásokat mutató állam jellegzetességeit mutatják: a jelenlegi alkotmányos berendezkedés korlátozza a népszuverenitást, mellőzi a jogbiztonság legfontosabb alapelveit, államcélként degradálja a szociális biztonsághoz való jogot, valamint súlyosan rombolja a fékek és ellensúlyok rendszerét.

Az alkotmányozás saját alkotmánykoncepciókkal, társadalomszemléletünkkel szöges ellentétben állt: a fenntarthatósági elveket és a jövő nemzedékek szempontjait nem érvényesítette. Az állampolgári, társadalmi részvétel régóta szükséges kiterjesztése helyett a közvetlen demokrácia meglévő intézményeit is lebontotta.

Az Eötvös Károly Intézet által az alkotmányosság helyreállításáról szóló vita újabb lehetőség arra, hogy elmondjuk, milyennek látjuk az országot, és milyen országot szeretnénk. Az alkotmány ugyanis nem technokrata betűhalmaz, hanem érték közvetítő, a politikai közösség közösen vallott céljait jelöli ki, lefektetve a közös ügyek intézésének alapelveit.

Az LMP az alkotmányosság helyreállítása során az ökoszociális piacgazdaság közjogi kereteit szeretné megteremteni, amelyek között a fenntarthatóság és a jövő generációk érdekeinek figyelembe vétele kiemelt államcélok. „Részvétlen demokrácia” helyett részvételi demokráciát szeretnénk, ahol a legitimitás forrása a jól informált, egyenjogú polgárok részvétele a rájuk vonatkozó döntésekben, és ahol ez nemzeti konzultációk helyett tétre menő népszavazásokban és népi kezdeményezésekben nyilvánul meg.

Távlati céljaink fenntartása mellett elsődleges fontosságúnak tartjuk azonban, hogy az alkotmányos demokrácia helyreállítása érdekében minden további alkotmányozási kísérletet megelőzően, illetve azt megalapozva megtörténjen a **közjogi rendszer korlátozott, reparatív jellegű korrekciója**. Az LMP az Alaptörvény és a sarkalatos törvények felülvizsgálatát összeköti a hazai parlamentarizmus hagyományaihoz méltatlan, az eljárási garanciákat nyíltan semmibe vevő parlamenti működés felülvizsgálatával.

Ennek részeként mindenek előtt helyre kell állítani a közvetlen demokrácia eszközeinek (a népszavazásnak és a népi kezdeményezésnek) a kiemelt helyét az államműködésben. Ma a nép teljes egészében ki van zárva abból, hogy az alkotmányozásban vagy az Alaptörvény módosításában a közvetlen demokrácia legfontosabb eszközével, a népszavazással részt vegyen. Mi ezzel szemben abban hiszünk, hogy a nemzet legfontosabb közjogi kérdéséből, az alkotmányozásból a nemzet tagjait nem lehet kihagyni, ezért alkotmányos szabállyal elő akarjuk írni, hogy kétszáz ezer választópolgár kezdeményezésére megerősítő népszavazást kell tartani, ha a parlament új alkotmányt vagy alaptörvény-módosítást fogad el.

Helyre kell állítani a népszuverenitást! **Az Alaptörvény gúzsba köti a következő kormányok kezét**, és gyakorlatilag lehetetlenné teszi, hogy az emberek négyévente – szabadon – gazdaság- vagy társadalmpolitikai irányok között válogathassanak. Az LMP eltörölné azt a rendelkezést, amely kétharmadba „betonozza” az egykulcsos adórendszert, valamint a Költségvetési Tanács vétőjogát a

költségvetési törvények elfogadásakor. A felelős kormányzást akadályozza, ha az önálló szabályozó szervek kialakításakor, a pénzüpi felügyelet szabályozásában kétharmados többség megszerzése szükséges. A sarkalatos törvények számának jelentős csökkentésével növelni szükséges a következő kormányok mozgásterét az önkormányzati politika, a büntetőpolitika, a médiaszabályozás, a rendészet és honvédelem, valamint az egyházügy területén. A hatályos rendelkezések „perpetuum mobile” személyeket ültetnek a Kúria, az ügyészi szervezet, az önálló szabályozó szervezetek élére: mandátumuk lejártá után is csak akkor távoznak, ha a parlament kétharmados többséggel megválasztotta az utódjukat. Az LMP felszámolná ezeket a képtelen alkotmányjogi megoldásokat.

A „nemzeti cinizmus rendszere” durván visszametszette a **közvetlen állampolgári részvétel** alkotmányos eszközrendszerét. Az LMP alapjogként fogalmazná meg az állampolgári részvételt, és nagyságrendekkel növelné a közvetlen demokrácia szerepét; enyhítené az országos népszavazás érvényességi feltételein, alkotmányos intézményként állítaná vissza a népi kezdeményezést, meghatározott esetekben megkerülhetlenné tenné a helyi népszavazás kiírását, és az elmúlt húsz évhez képest is könnyítené az érvényességi, eredményességi feltételeken. A kizárt népszavazási tárgyak mellett kötelező népszavazási tárgyak is bevezetésre kerülnének. Ilyen például a nemzeti vagyon körébe tartozó egyes vagyonelemek és az egyetemes közszolgáltatások nyújtásának magánkézbe adásáról, vagy a költségvetés főösszegének meghatározott hányadát elérő fejlesztési programokról való döntés.

Az alkotmányozónak ki kell mondania végül a **pártkassák átláthatóságát** is annak érdekében, hogy a politika felszabaduljon az oligarchák nyomása alól, és a pártpolitika az állampolgári részvétel legalapvetőbb fórumává válhasson.

Az Alaptörvény a minden egyes polgárnak az önmagáért viselt felelősségének deklarálásakor elfelejtkezett azokról, akik nem képesek önmagukról gondoskodni. Egy modern alkotmányos demokrácia egyetlen polgárát sem hagyhatja éhen halni, az utcán megfagyni vagy orvosi kezelés nélkül szenvedni. Ezért az egyéni felelősségvállalással egyenrangú alkotmányos alapértékként nevesíteni kívánjuk a társadalmi szolidaritást, illetve vissza kell állítanunk a **szociális jogoknak** az Alkotmány alapján fennállt védelmi szintjét. Az alkotmányosság helyreállítása során alapjogként kell megfogalmazni a lakhatáshoz való jogot, de a jövő generációk jogait, illetve a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés jogát is.

Az állampolgári kötelezettségek között feltétlenül szeretnénk megjeleníteni a **környezet védelmének** kötelezettségét, a természeti és kulturális örökség fennmaradásáért és a jövő nemzedékek jóllétéért viselt felelősséget.

A közjogi rendszerből hiányzik a visszaható hatályú jogalkotás tilalmának, a szerzett jogok védelmének és az új jogszabályok alkalmazására való kellő felkészülési idő követelményének valóban hatékony védelme. Mindkét követelményt alkotmányba kell iktatnunk, egyben a jogalkotás reformjával meg kell teremteni a nyitott, valós társadalmi vitán és állampolgári részvételen alapuló **jogalkotási eljárás** kereteit is.

Az alkotmányosság helyreállításának elsődleges feladata a hatalommegosztás garanciáinak helyreállítása. Helyre kell állítani az **Alkotmánybíróság** hatásköreinek teljességét adóügyi és költségvetési kérdésekben, illetve vissza kell állítani az *actio popularis* jogintézményét, vagyis a korábbiakhoz hasonlóan ismét bármely polgár számára lehetővé kell tenni, hogy az Alkotmánybíróság előtt egy jogszabály megsemmisítését kezdeményezze. Az LMP eltörölné azt – a hatalommegosztás elvével merőben ellentétes – passzust, amely az Alkotmánybíróságot és a bíróságokat a „kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás érvényesítése” elvének tiszteletben tartására kötelezi. Helyre kell állítani a **bírói függetlenség szervezeti garanciáit**,

törölni kell a Költségvetési Tanács vétójogát, valamint a gazdaságpolitika terén szűkíteni kell a sarkalatos törvények körét. Ki kell zárni, hogy a közjogi tisztségviselők a megbízási idejük letelte után is hivatalban maradjanak. A parlament ellenőrző szerepének erősítése, az **ombudsmani rendszer** érzékenyítése érdekében újra lehetővé kell tenni – a korábbiaknál tágabb körben – a külön biztosi intézmények felállítását, helyreállítva az adatvédelmi biztosi posztot is. Az LMP enyhítene a **helyi önkormányzatok** állami felügyeletén és helyreállítaná az önkormányzatok szabályozási autonómiáját a kormányzati beavatkozásokkal szemben.

Fontos azonban leszögezni: egy mégoly jó alkotmány sem óv bennünket a rossz kormányzástól. S nincs az a tökéletes jogrendszer, amely pótolja a szilárd közéleti-politikai erkölcsöt. Az alkotmány nem mindenható: önmagában alkalmatlan arra, hogy a gazdaságpolitikától az egészségügyig, a környezetpolitikától az oktatásügyig a közpolitika megannyi baját vele orvosoljuk. Erre való a jó kormányzás. Azonban úgy nem lehet sem a jogállamiság '89-es alapjait visszaállítani, sem pedig a magyar demokráciát megújítani, hogy nem nézünk szembe az elmúlt huszonöt év tehertételeivel. Ha süketek vagyunk a rendszer tehertételeiről és hiányosságairól szóló panaszokra, az emberek alkotmányosságához fűződő viszonyát továbbra is a tekintélyelvű politika fogja meghatározni.